

Eeuwigelaan 1 te Bergen (N-H)

Een bureauonderzoek en inventariserend veldonderzoek (IVO-O)

L. Soetens & A.M. Bakker

Salisbury

ARCHEOLOGIE B.V.

Eeuwigelaan 1 te Bergen (N-H)

Een bureauonderzoek en inventariserend veldonderzoek (IVO-O)

L. Soetens & A.M. Bakker

Rapport 151

Colofon

Eeuwigelaan 1 te Bergen (NH)
Een bureauonderzoek en inventariserend veldonderzoek

Een onderzoek in opdracht van SAB

Salisbury Archeologisch Rapport 151

L. Soetens & A.M. Bakker

Beheer en plaats van documentatie
Salisbury Archeologie b.v.

Versie 1.1, 17 juli 2018 (definitief)

A handwritten signature in blue ink, appearing to read 'A.M. Bakker'.

Autorisatie — drs. A.M. Bakker (senior KNA-prospector)

SalisburyArcheologie bv
Vestiging Noord-Nederland
Vaart z.z. 7a
9401 GE Assen
085-3031540
www.salisburybv.nl
info@salisburybv.nl

ISSN 2468-4538

Inhoud

1	Aanleiding tot het onderzoek	9
1.1	Onderzoekskader	9
1.2	Huidige en toekomstige situatie op de onderzoekslocatie	10
1.3	Begrenzing onderzoeks- en plangebied	11
1.4	Doel van het onderzoek	11
1.5	Onderzoeksvragen	12
2	Bureauonderzoek	13
2.1	Geologie en geomorfologie	13
2.2	Bodemkaart	15
2.3	Bekende archeologische waarden	16
2.4	Archeologie	19
2.5	Historische waarden	19
2.6	Bodemverstoring	23
2.7	Indicatieve Kaart Militair Erfgoed (IKME)	23
2.8	Gespecificeerd archeologisch verwachtingsmodel	24
3	Veldonderzoek	26
3.1	Methode	26
3.2	Resultaten	26
3.3	Archeologie	26
4	Conclusie	28
4.1	Beantwoording onderzoeksvragen	28
4.2	Aanbevelingen	29

Locatie en administratieve gegevens

Projectnaam	Eeuwigelaan 1 te Bergen (NH)
Projectcode	20182193
Type onderzoek	Bureauonderzoek en IVO-O (verkennde fase)
OM-nummer	589350100 (BO), 4589967100 (IVO-O)
Projectleider	A.M. Bakker
Contact	T: 085-3031540 M: 06-1497316 E: adriana.bakker@salisburybv.nl
Opdrachtgever	SAB Dhr. B. Romeijn Postbus 479 6814 DZ Arnhem E: bartjan.romeijn@sab.nl
Contact	
Bevoegde overheid	Gemeente Bergen Postbus 175 1860 AD Bergen T: 072-8880000
Plaats	Bergen
Gemeente	Bergen
Provincie	Noord-Holland
Kaartblad	19W
Centrumcoördinaat X/Y	107831/519983
Oppervlakte	Circa 1 hectare
NAP-hoogte maaiveld	Circa 1 m + NAP
Uitvoering onderzoek	20 februari 2018
Beheer en locatie documentatie	Salisbury Archeologie b.v. en e-depot

Samenvatting resultaten

Vraagstelling	Bestaat er een gerede kans dat het plangebied waardevolle archeologische resten bevat uit de periode Neolithicum -Nieuwe tijd?
Geologie/Geomorfologie	Het plangebied ligt op een strandwal (haakwal) en behoort tot de Oude Duinen afgedekt door duinzand behorende bij de Jonge Duinen
Archeologische waarden	Op de haakwallen van Bergen kunnen bewoningssporen vanaf het Neolithicum worden aangetroffen. Uit eerder uitgevoerde onderzoeken in het gebied blijkt dat bewoning vooral verwacht kan worden vanaf de Bronstijd – Romeinse tijd. Vooral in de Romeinse tijd is het gebied druk bewoond. De bewoning uit deze periode vindt vooral plaats op de haakwallen. Vanaf de Romeinse tijd vernat het gebied en worden de omstandigheden voor bewoning slechter. Rond 1000 n. Chr. begint de vorming van jonge duinen die de oude duinen (de haakwallen) afdekken. In de Vroege Middeleeuwen is het gebied in cultuur gebracht en zijn de meeste dorpen in het onderzoeksgebied ontstaan. Deze zijn gesitueerd achter de duinenrijen. Naast het hoofdgebouw van het landgoed 't Oude Hof is een AMK-terrein van archeologische waarde aangewezen (AMK-nummer 13872). Dit is het terrein met de afgebroken zijvleugel van het hoofdgebouw van het Hof.
Historische waarden	Het plangebied is onderdeel van landgoed 't Oude Hof, dat is aangelegd in 1643. De oude indeling van het landgoed is nog intact.
Verwachting	Uit het bureauonderzoek is gebleken dat het plangebied een rijke historie kent. Er kunnen archeologische resten worden aangetroffen vanaf het Neolithicum tot en met de Nieuwe tijd. Eventuele prehistorische resten zijn mogelijk overstoven door duinzand en op deze manier geconserveerd. Resten vanaf de Middeleeuwen liggen aan de oppervlakte. Eveneens kunnen resten worden aangetroffen die betrekking hebben op het landgoed en WOII.
Gehanteerde methode	Bureauonderzoek en Inventariserend Veldonderzoek dmv verkennende boringen
Aanbeveling	Op basis van de resultaten van het archeologisch onderzoek, kan voor het overgrote deel van het plangebied geconcludeerd worden dat de kans klein is dat er in het plangebied intacte archeologische resten aanwezig zijn, indien niet dieper wordt gegraven dan 1,5 m -mv. De geplande ingrepen kunnen hier zonder voorbehoud worden uitgevoerd. Alleen ter hoogte van de boringen 4, 5, 6 en 14 kunnen vanaf het maaiveld nog resten van de tuinaanleg behorende bij 't Oude hof voorkomen. Omdat op dit moment onduidelijk is of resten van de tuinaanleg kunnen worden aangetroffen wordt geadviseerd een opgraving (protocol archeologische begeleiding) te laten uitvoeren ter plaatse van de nieuwe paardenbak en de weg tussen de nieuwe parkeerplaatsen en de nieuwe paardenbak (afb. 2). Op deze wijze kan meer informatie verzameld worden over ouderdom en omvang van de eventuele tuinaanleg en de aanwezigheid van grondsporen op de locatie.

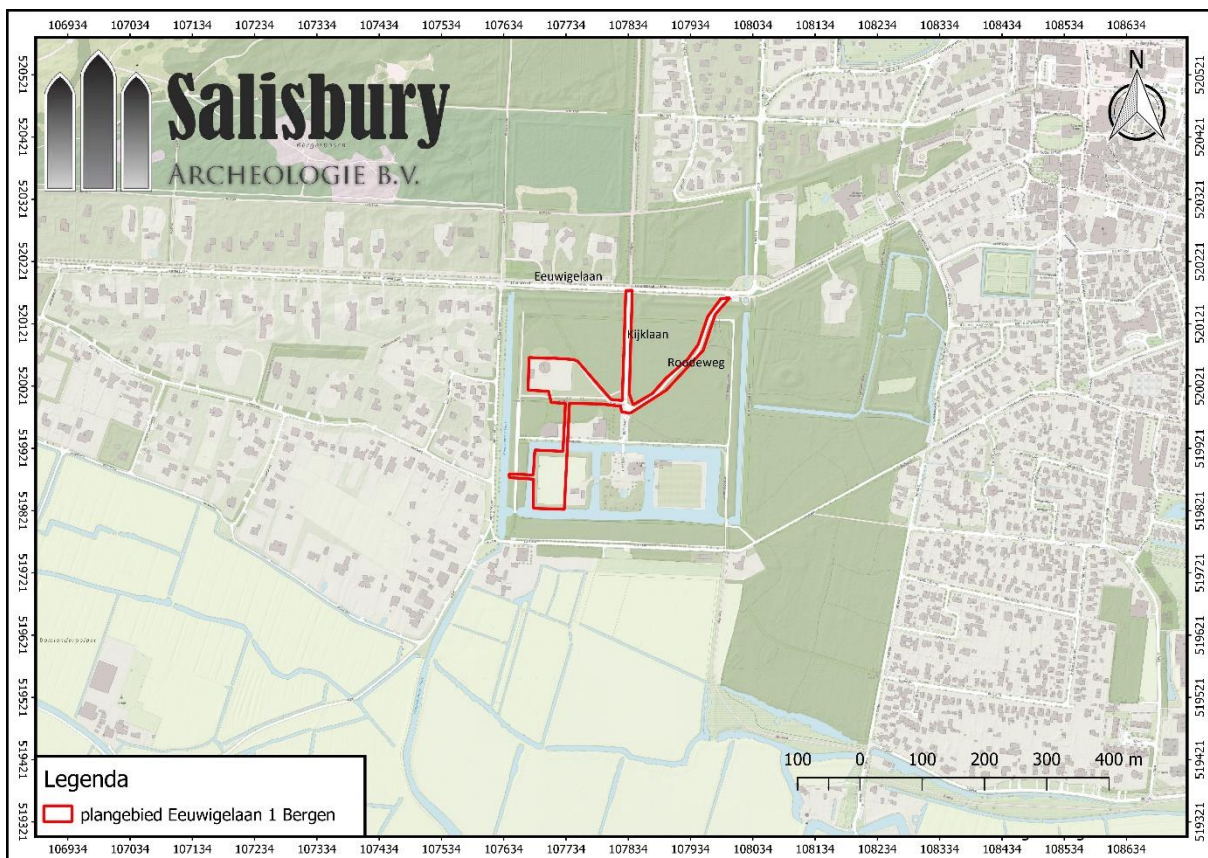
1 Aanleiding tot het onderzoek

1.1 Onderzoekskader

In opdracht van SAB heeft Salisbury Archeologie b.v. een bureauonderzoek en een IVO-O, verkennende fase uitgevoerd ten behoeve van geplande werkzaamheden bij landgoed 't Oude Hof aan de Eeuwigelaan 1 te Bergen (NH). Het archeologisch onderzoek dient te worden uitgevoerd in verband met de aanvraag van een bestemmingsplanwijziging voor het veranderen van de functie van enkele gebouwen op het landgoed, het verharderen van zandwegen, het aanleggen van parkeerplaatsen, een paardenbak en het uitbreiden van het Scouting gebouw.

In 2005 heeft de gemeente Bergen meerdere archeologische bureauonderzoeken laten uitvoeren als drager voor bestemmingsplannen. Per gebied is vastgelegd wanneer bij ruimtelijke plannen rekening moet worden gehouden met archeologie. Aan de hand van de onderzoeken is een beleidskaart archeologie opgesteld. Op de beleidskaart archeologie van de gemeente Bergen zijn voor het plangebied twee zones aangegeven: in de gele zone is archeologisch onderzoek noodzakelijk bij ingrepen groter dan 50 m² en een diepte van 0,35 cm -mv. In de gehele rode zone is altijd archeologisch onderzoek noodzakelijk (zie afb. 7). Voor beide zones dient een rapport te worden overlegd aan de bevoegde overheid waarin de archeologische waarde van de bodem binnen het plangebied voldoende is vastgesteld.¹

Het onderzoek is uitgevoerd door drs. L. Soetens en drs. A.M. Bakker (senior KNA-Archeoloog) conform de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA versie 4.1) en de beleidsnota archeologie gemeente Bergen-NH, in week 8 en week 26 van 2018.

Afb. 1. Het plangebied Eeuwigelaan 1 te Bergen (NH) (rood omlijnd, bron: www.pdok.nl)

¹ Visser-Poldervaart & Van den Berg 2005.

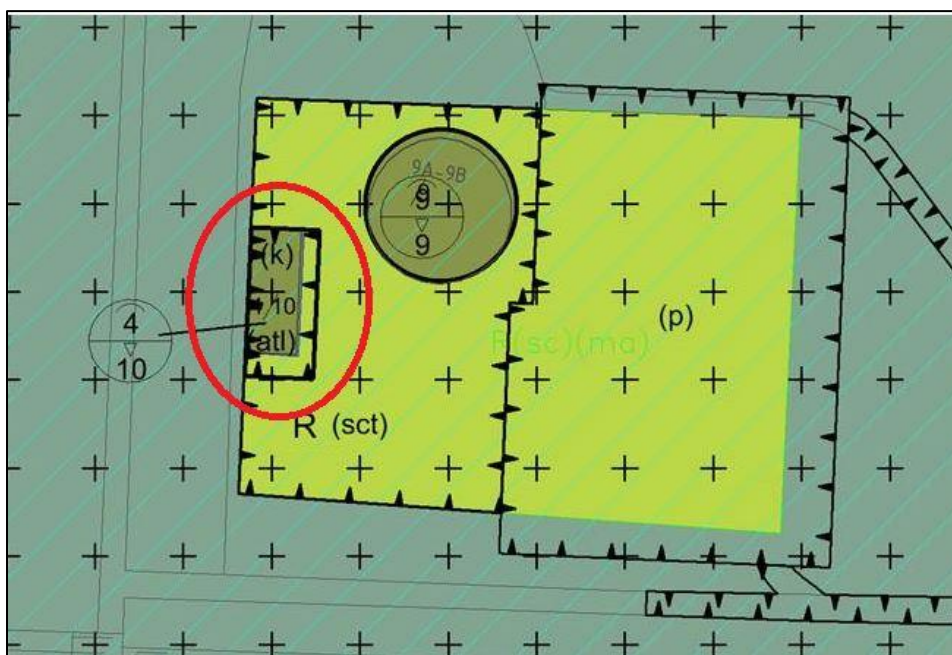
1.2 Huidige en toekomstige situatie op de onderzoekslocatie

Het plangebied is onderdeel van het landgoed 't Oude Hof. Op de middelste van de drie omgrachte vierkanten staat het hoofdgebouw van het landgoed. Het landgoed heeft naast een hoge cultuurhistorische en natuurhistorische waarde ook een recreatieve functie. Op dit moment zijn op het landgoed een bioscoop (Zwarte Schuur), een paardenbak van de Kennemer Ruiters, een woning en een gebouw van de Scouting aanwezig. Het voornemen bestaat om in het hoofdgebouw een restaurant te vestigen. Het verkeer dat dit plan zal generen zal in goede banen moeten worden geleid en er zal meer parkeergelegenheid moeten komen. De voornaamste locatie voor nieuwe parkeerplaatsen is de paardenbak, naast het huidige Scoutinggebouw aan de noordkant van het plangebied. Er zal daarnaast een nieuwe paardenbak worden aangelegd naast de huidige woning, in het zuidwesten van het plangebied. Hier worden tevens enkele parkeerplaatsen aangelegd. Er zijn tevens plannen om het Scoutinggebouw uit te breiden met circa 18 m². Het Scoutinggebouw zal worden uitgebreid aan de zuidkant met circa 3 m en de oostzijde met circa 2 m worden uitgebreid (afb. 3)

Op dit moment wordt het landgoed ontsloten door de Roodeweg, in de toekomst moet de Kijklaan de hoofdroute worden. De verharde Roodeweg wordt dan onverhard, de Kijklaan wordt verhard en verbreed. De toegangsweg naar de nieuwe parkeerplaats wordt tevens verhard, maar niet verbreed. Op dit moment is nog niet precies bekend wat de omvang en diepte van de ingrepen in de bodem zullen zijn (afb. 2).

Afb. 2. Het plangebied Eeuwigelaan 1 te Bergen met situatie na de ingrepen met ligging nieuwe parkeerplaats, paardenbak en boomgaard (bron: opdrachtgever).

Afb. 3. Het plangebied Eeuwigelaan 1 te Bergen met de situatie na de ingrepen op het Scouttingterrein (bron: opdrachtgever)

1.3 Begrenzing onderzoeks- en plangebied

Belangrijk is onderscheid te maken tussen het onderzoeksgebied en het plangebied. Met het plangebied wordt het gebied bedoeld waarop de plannen van de opdrachtgever betrekking hebben. Binnen dit gebied kunnen eventueel aanwezige archeologische resten worden verstoord door de voorgenomen graafwerkzaamheden.

Het onderzoeksgebied omvat het gebied waarover informatie is verzameld om een goed beeld te verkrijgen van de eventueel aanwezige archeologische waarden. Het onderzoeksgebied is veelal groter dan het plangebied en verschilt al naar gelang het te onderzoeken aspect.

1.4 Doel van het onderzoek

Bureauonderzoek

Doel van het bureauonderzoek is het verkrijgen van inzicht in bekende en te verwachten archeologische waarden in en in de omgeving (onderzoeksgebied) van het plangebied. Op basis van de verkregen informatie wordt een archeologisch verwachtingsmodel voor het plangebied opgesteld. Hierin wordt beschreven of er archeologische resten aanwezig (kunnen) zijn in het plangebied, wat de potentiële aard en omvang van de voorgenomen werkzaamheden zijn en of deze een bedreiging vormen voor het bodemarchief. Indien dit het geval is, wordt geadviseerd op welke wijze hiermee in het vervolgtraject van de plannen rekening dient te worden gehouden.

Inventariserend veldonderzoek

Het doel van het inventariserend veldonderzoek, verkennende fase (IVO-O) is om het verwachtingsmodel uit het bureauonderzoek te toetsen door middel van boringen. Het doel van een verkennend booronderzoek is het vaststellen van de mate waarin de bodem intact is en het onderscheiden van kansrijke- en kansarme zones en het eventueel bepalen van de aan- of afwezigheid van archeologische vindplaatsen.

Het uiteindelijke doel van dit onderzoek is om de gemeente Bergen op basis van de verkregen gegevens inzicht te geven in de aan-/afwezigheid van archeologische waarden en een onderbouwd advies te geven hoe hiermee om te gaan.

1.5 Onderzoeksvragen

Voor het onderzoek gelden de volgende onderzoeksvragen:

- Wat is de bodemopbouw en zijn er aanwijzingen voor bodemverstoringen?
- Welke consequenties zal voortgaande planuitvoering hebben op (eventueel) aanwezige archeologische resten?
- In welke mate stemmen de resultaten van het booronderzoek overeen met de verwachtingen uit het bureauonderzoek?
- Wat zijn de aanbevelingen? Is nader onderzoek noodzakelijk? En zo ja, waaruit kan deze bestaan?

2 Bureauonderzoek

Voor het bureauonderzoek zijn de volgende bronnen geraadpleegd:

- Actueel hoogtebestand Nederland (AHN, www.ahn.nl),
- De bodemkaart van Nederland (<https://zoeken.cultureelerfgoed.nl>),
- De geomorfologische kaart van Nederland (<https://zoeken.cultureelerfgoed.nl>),
- De archeologische monumentenkaart (AMK: <https://zoeken.cultureelerfgoed.nl>),
- Beleidskaart archeologie gemeente Bergen (<https://www.bergen-nh.nl/>),
- Beleidsnotitie archeologie gemeente Bergen (<https://www.bergen-nh.nl/>),
- Bonneblad 1900 (<https://zoeken.cultureelerfgoed.nl>),
- Historisch kaartmateriaal (<http://www.topotijdreis.nl>),
- Google Earth (www.google.nl),
- Ondergrondgegevens (<https://www.dinoloket.nl/ondergrondgegevens>),
- Verstoringen (www.bodemloket.nl).

2.1 Geologie en geomorfologie

De ondergrond van het onderzoeksgebied bestaat uit jonge geologische afzettingen die pas tijdens het Holocene (ca. 9.500 v.Chr.) zijn ontstaan en vooral gevormd worden door de strandwalafzettingen. De strandwallen zijn gevormd tussen 6000 en 1500 v.Chr. en wijken af van normale strandwallen omdat ze in tegenstelling tot de normale strandwallen oost-west georiënteerd zijn. Deze staan dus haaks op de standaard oriëntatie van strandwallen hetgeen ze de benaming 'haakwallen' op heeft geleverd. Het plangebied is ook op dergelijke haakwallen gelegen. De haakwallen zijn het gevolg van het voormalige zeegat van Bergen dat rond 1500 v.Chr. verzandde en waarvan de haakwallen de begrenzing vormden. Vanaf ca. 1000 n. Chr. begint de vorming van de Jonge Duinen boven op de Oude Duinen. Rond 2000 v.Chr. was er bij Bergen nog een open waterverbinding van de Noordzee met het land erachter. In die tijd bestond het landschap rondom Bergen uit een stelsel van brede kreken die onder invloed van de getijdenwerking tot ver in West-Friesland actief waren. Circa 1500 v.Chr. lijken het krekensysteem en het zeegat te verlanden en door de toenemende aanvoer van zand verplaatst de kustlijn zich steeds meer naar het westen. Grote, brede strandvlakten met lage duinen (de Oude Duinen) en daartussen natte zones vormen het beeld van het landschap. Na ongeveer 1000 n. Chr. begint de vorming van de Jonge Duinen. Door de sterke kusterosie worden grote hoeveelheden zand opgeblazen tot hoge, brede duinen waarbij hoogtes van 20 tot 50 m worden bereikt die de oude duinafzettingen bedekken.²

In de Middeleeuwen en het begin van de Nieuwe tijd vormden zich de Jonge Duinen. Hierbij werden de Oude Duinen en de duinvalleien ondergestoven. Voor het ontstaan van de Jonge Duinen zijn een veranderend klimaat en het opnieuw opschuiven van de kuststrook richting het oosten verantwoordelijk. Een andere extra factor was waarschijnlijk de invloed van de mens op de omgeving middels uitgebreide houtkap van de bestaande bossen in deze periode. De bodem werd hierdoor gevoeliger voor de invloeden van weer en wind. Voor zover niet verstoven zijn de Oude Duinen en de lagergelegen vlakten onder zandpakketten verdwenen. Deze kunnen een dikte hebben van enkele decimeters tot meerdere meters.

Het gebied had in de Vroege en Volle Middeleeuwen meerdere malen last van overstromingen vanuit rivieren en het IJ. Hiertoe werden rivieren zoals de Spaarne bedijkt dan wel afgedamd. Na een grote overstroming in 1272 werd een extra dijk ter bescherming van het Kennemerland aangelegd, de Santpoorter of Brederodedijk. De grondwaterstand was destijds waarschijnlijk een stuk hoger dan tegenwoordig het geval is. Door het ontginnen en later het oppompen van drinkwater is deze tegenwoordig bij de onderzoekslocatie waarschijnlijk 0,5 m lager dan in de Middeleeuwen het geval was.³ Dit betekent dat het laaggelegen gebied rondom de strandwallen oorspronkelijk drassiger was dan tegenwoordig.

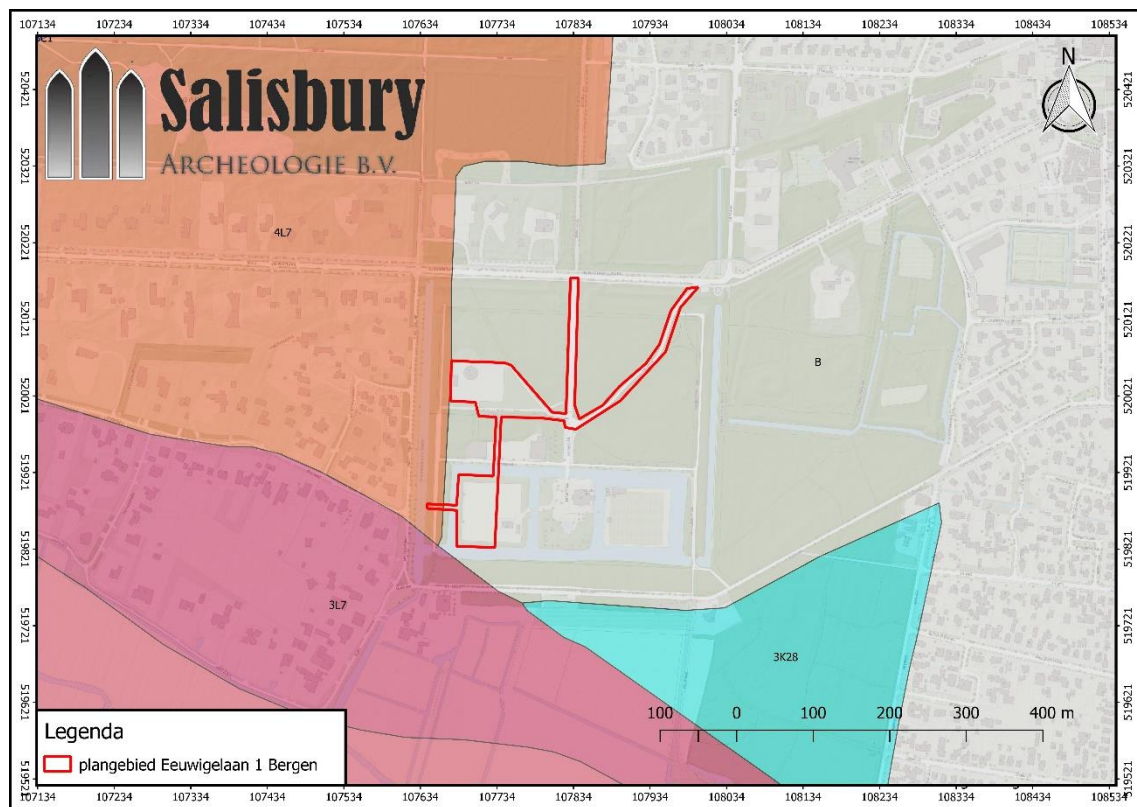
Vanaf de Vroege Middeleeuwen vormt ook het menselijk handelen een belangrijke factor in de vorming van het kustlandschap. In de periode 800-1200 na Chr. werden de bossen op zowel de Oude- als de Nieuwe Duinen omgehakt ten behoeve van landbouwareaal en brandstof. Hierbij kwam de bodem 'los' te liggen, hetgeen mogelijk ook heeft bijgedragen aan de grootschalige kusterosie vanaf 1000 na Chr. Het duinlandschap was vanaf

² Uit: Brattinga & Tuinman 2017.

³ Kamphuis & Hermans 1990

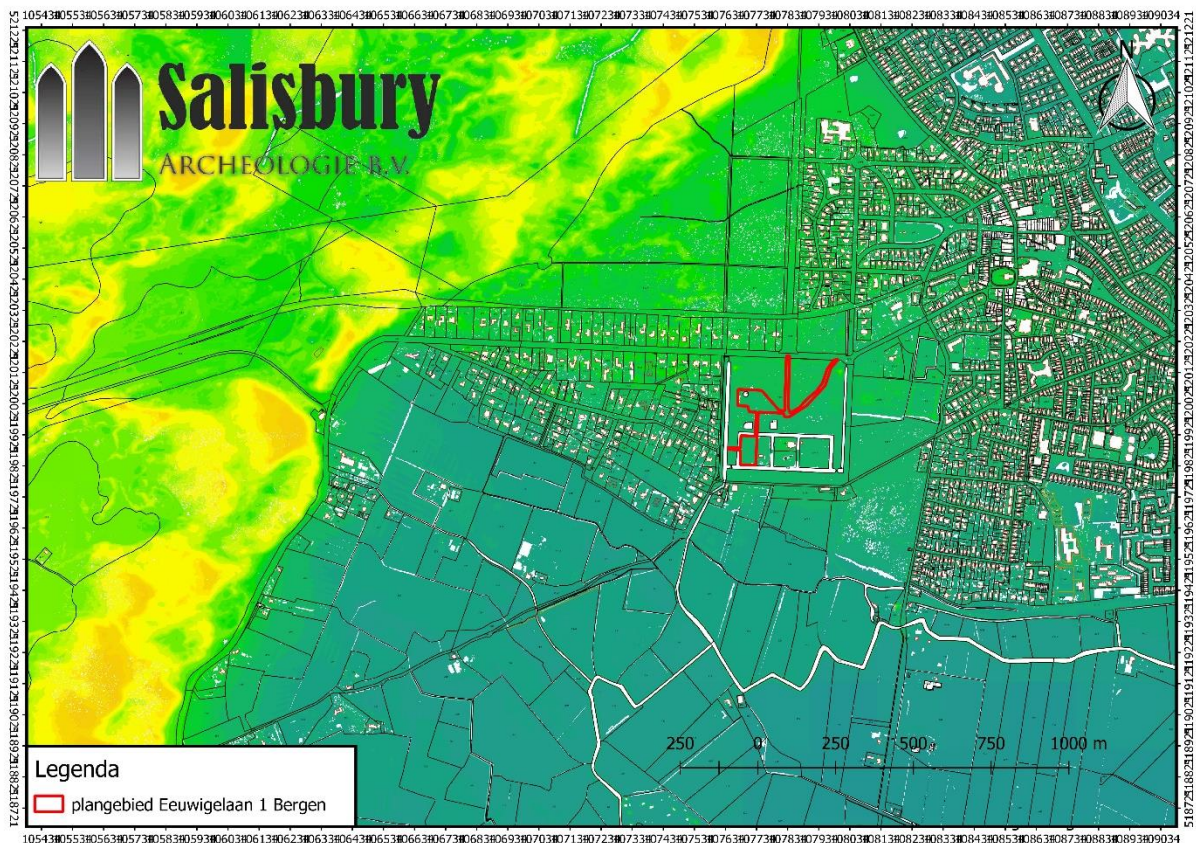
de Middeleeuwen zeer open, waardoor de wind vrij spel had. Hierdoor kon het zand gaan stuiven en nog verder landinwaarts worden geblazen. Er ontstonden zogenaamde loopduinen, die steeds verder over de Oude Duinen heen 'kropen'. Met de aanplant van nieuwe begroeiing - bos en helm - werd de invloed van de wind meer plaatselijk en ontstonden er paraboolduinen, met de uitblazingslaagte aan de zijde van de overheersende windrichting. In deze laagten groeide veen of er ontstonden vennen. Omstreeks 1600 was de vorming van de Jonge Duinen grotendeels voltooid.

Het plangebied is niet gekarteerd voor de Geomorfologische kaart van Nederland, omdat het binnen de bebouwde kom van Bergen ligt (afb. 4). Ten westen van het landgoed ligt een gebied met lage kustduinen met bijbehorende vlakten, hoofdzakelijk ontstaan door eolische processen (kaartenheden 4L7 en 3L7). Ten zuidoosten van het plangebied ligt een strandwal (kaartenheid 3K28). Deze is ontstaan door mariene processen, al dan niet bedekt met stuifduinen.

Afb. 4. Het plangebied (rode kader) op de geomorfologische kaart (bron: <https://zoeken.cultureelerfgoed.nl>).

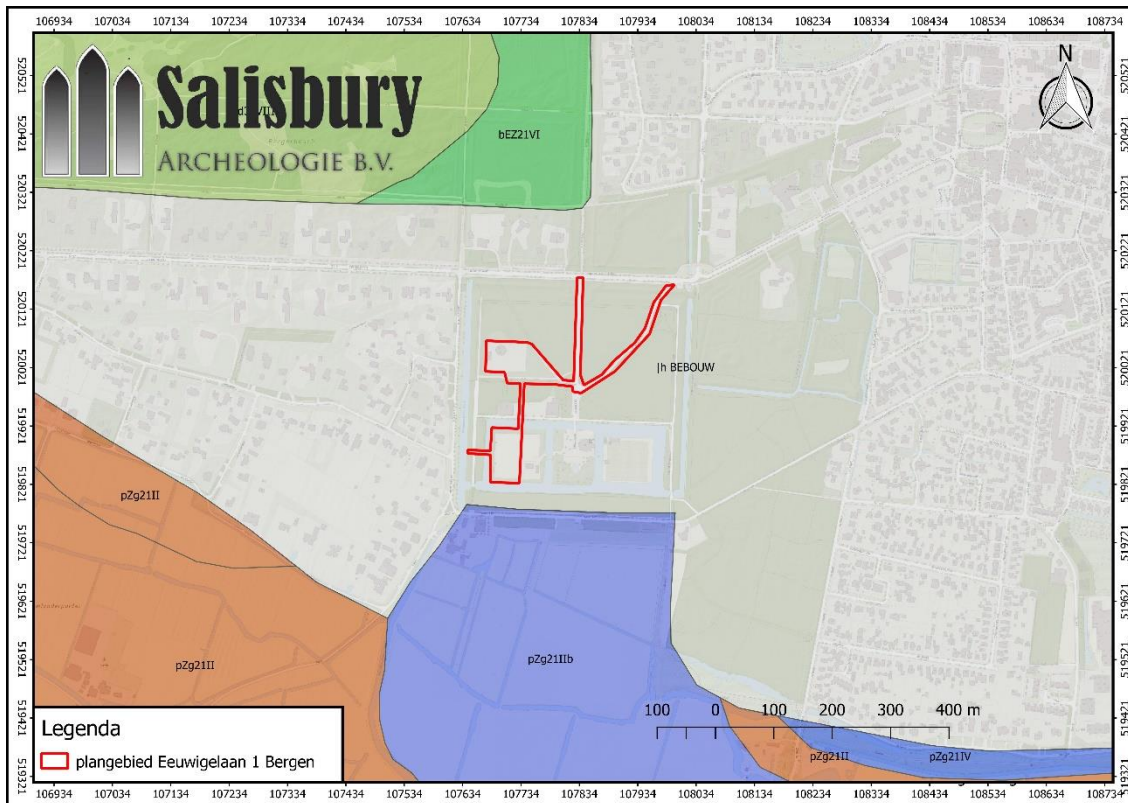
Het Algemeen Hoogtebestand Nederland laat zien dat het plangebied op de overgang ligt van lage duinen naar een lager gelegen strandvlakte (afb. 5).

Afb. 5. Het plangebied en omgeving (rode kader) op het Actueel Hoogtebestand van Nederland (bron: www.ahn.nl, rood is hoog en groen is laag).

2.2 Bodemkaart

Op de bodemkaart van Nederland (afb. 6) is het plangebied niet gekarteerd, omdat het binnen de bebouwde kom ligt. Ten zuiden van het plangebied liggen beekeerdgronden (kaartenheid pZg21, blauw en bruin op de afbeelding). Beekeerdgronden komen in dit deel van Nederland voornamelijk voor in de strandvlakten. Het organische-stofgehalte van de 20 à 40 cm dikke bovengrond is in de strandvlakten over het algemeen hoger dan in de in de duinvalleien. Ten noorden van het plangebied liggen enkeerdgronden (kaartenheid bEZ21, donkergroen) en duinvaaggronden (Zd30, lichtgroen).

Afb. 6. Het plangebied (rode kader) en de directe omgeving op de bodemkaart (bron: <https://zoeken.cultureelerfgoed.nl>).

2.3 Bekende archeologische waarden

Gemeentelijk beleid

De gemeente Bergen heeft in een beleidsnotitie per gebied vastgelegd wanneer bij ruimtelijke plannen rekening moet worden gehouden met archeologie.⁴ De regimes die hiervoor gelden zijn weergegeven op de Beleidskaart Archeologie (afb. 7). Het plangebied ligt gedeeltelijk in een gebied van de eerste categorie, waar bij elke ingreep archeologisch onderzoek vereist is (rood op de kaart). Dit is het geval op het deel van het plangebied bij het woonhuis, waar de nieuwe paardenbak en boomgaard gepland zijn. De rest van het plangebied valt in de tweede categorie (geel op de kaart). Hier is archeologisch onderzoek noodzakelijk bij ingrepen groter dan 50 m² en een diepte van 0,35 m beneden maaiveld.

⁴ 2013, Beleidsnotitie Archeologie Gemeente Bergen (NH)

Afb. 7. Het plangebied op de archeologische beleidskaart van de gemeente Bergen (NH). Het plangebied valt binnen het witte kader.

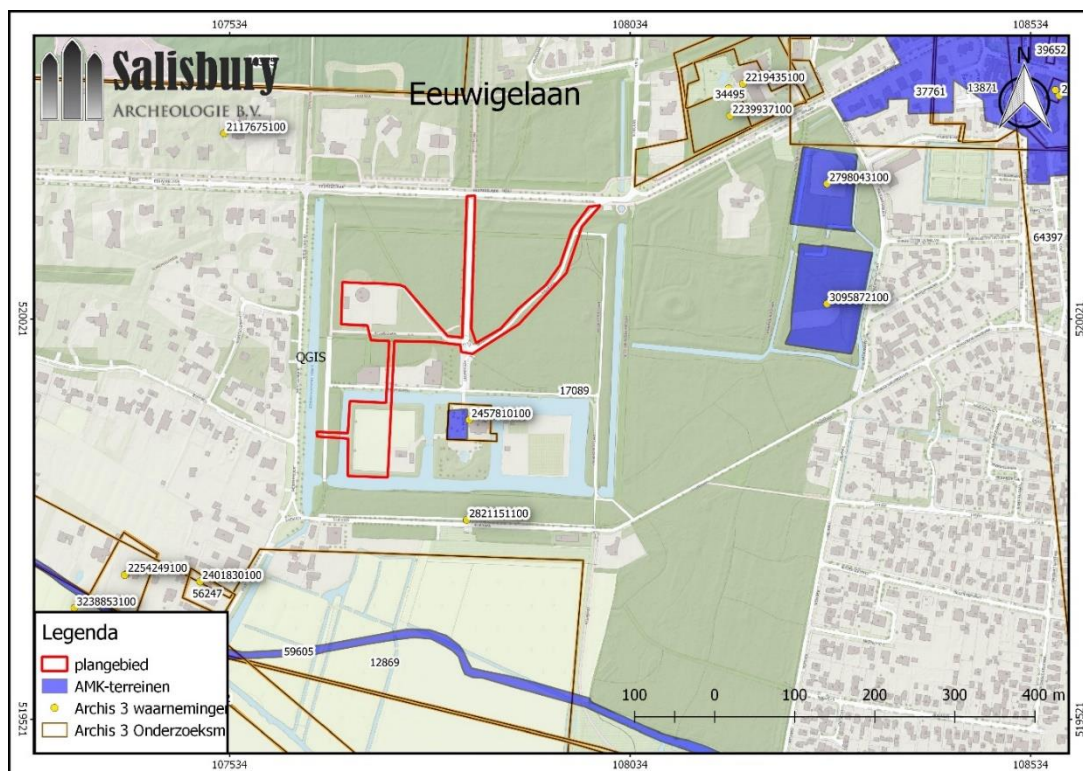
Archeologische monumenten (AMK-terreinen)

In de directe omgeving van het plangebied zijn enkele AMK-terreinen bekend (afb. 8). Naast het hoofdgebouw van het landgoed 't Oude Hof is een AMK-terrein van archeologische waarde aangewezen (AMK-nummer 13872). Dit is het terrein met de afgebroken zijvleugel van het hoofdgebouw van het Hof. Verwacht wordt dat zich hier in de ondergrond nog fundamenteën en andere sporen van bewoning zullen bevinden. De zijvleugel is in 1851 afgebroken. Het gehele complex is door de Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed aangewezen als rijksbeschermd historische buitenplaats.⁵

Ten zuiden van het landgoed 't Oude Hof ligt een langgerekt AMK-terrein van hoge archeologische waarde. Het betreft een dijk uit de 12^e eeuw. De dijk levert zowel in wetenschappelijk, cultuurhistorisch als cultuurlandschappelijk opzicht een belangrijke bijdrage aan de bewonings- en ontginningsgeschiedenis van het gebied.

Ten oosten van het plangebied liggen twee AMK-terreinen, nummers 4257 en 4256. De noordelijkste bevat de resten van het buitenhuis de Maesdammerhof. De locatie is als open plek in het bos herkenbaar. De brede sloten die het geheel omringden zijn nog ten dele aanwezig. Bewoningssporen zijn tot circa 0,5 m beneden maaiveld aangetroffen. Ten zuiden van de Maesdammerhof ligt een terrein met de resten van een begraven hofstede. Drie van de vier zijden van een rechthoekige omwalling zijn nog zichtbaar. De afmetingen zijn circa 100 bij 150 m. De wal is ongeveer twee meter hoog en zeven meter breed. Deze twee huisplaatsen leveren in wetenschappelijk en cultuurhistorisch opzicht een belangrijke bijdrage aan de bewoningsgeschiedenis van het gebied.

⁵ Visser-Poldervaart & F.G. van den Berg 2005.

Afb. 8. Resultaten uit ARCHIS 3 voor het plangebied
(www.zoekencultureelerfgoed.nl).

Onderzoekslocaties en waarnemingen

Zaakwaarnemingsnummer 2117675100 betreft een bureauonderzoek uitgevoerd als drager voor bestemmingsplannen in de gemeente Bergen. Het onderzoek is uitgevoerd door NMF Erfgoedadvies in 2005. In het onderzoek is ook 't Oude Hof meegenomen (afb. 8). In 1643 werd met de bouw van het huidige gebouw begonnen. Het is niet duidelijk of hier ook een oudere voorganger heeft gestaan. Zowel het huis als het park werden in de strakke geometrische stijl ontworpen die in die tijd in de mode was. Aan de zuidzijde werden drie eilanden gecreëerd, op het middelste zou het huis verschijnen. Van het huis werden echter alleen de beide zijvleugels gebouwd, die in 1658 gereed waren. Beide vleugels zijn op de kadastrale minuut van 1821 getekend. Nu is alleen nog de oostvleugel aanwezig. Bijzonder in de tuinaanleg zijn de beide Kattebergen (panoramapunten in het landschap). Het gehele complex is een rijksbeschermd historische buitenplaats.

In de omgeving van het plangebied zijn veel archeologische bureauonderzoeken uitgevoerd ten behoeve van bestemmingsplannen van de gemeente Bergen. Ten noordoosten zijn ten behoeve van de uitbreiding van Museum Kranenburgh archeologische boor- en proefsleuvenonderzoeken gedaan. Ten zuiden van het plangebied zijn veldkarteringen uitgevoerd, maar de resultaten hiervan zijn niet bekend.

Ten zuidwesten van het plangebied aan het water van de Voert is een opgraving uitgevoerd ter plekke van een bekende huisplaats. Hierbij zijn bewoningssporen aangetroffen uit de Late Middeleeuwen en de Nieuwe tijd. Zaakwaarnemingsnummer 2401830100 (onderzoeksmelding 56247) betreft een archeologische opgraving uitgevoerd door VUHbs archeologie in 2015. In het plangebied zijn strandwallen aangetroffen met daarop duinafzettingen. Tijdens het onderzoek zijn sporen uit de Nieuwe Tijd aangetroffen. De oudste sporen dateren uit de periode tussen de bedijking en het midden van de 17^e eeuw. Vanaf de 17^e eeuw blijkt het gebied continu bewoond te zijn geweest.

Zaakwaarnemingsnummer 3238853100 betreft een archeologische veldkartering uitgevoerd door RAAP archeologisch adviesbureau in 1993. Tijdens het onderzoek zijn 10 boringen gezet in het plangebied. Uit het onderzoek komt het volgende naar voren. Bewoning in het onderzoeksgebied is aangetoond vanaf de Vroege IJzertijd, maar met name in de Late IJzertijd en Romeinse tijd is het gebied relatief dicht bewoond geweest. De omstandigheden waren dermate optimaal dat er zelfs in het veengebied ten noorden van Bergen is gewoond. Ten

zuiden van Bergen strekte de bewoning zich uit aan zowel de oost- als westgrens van het onderzoeksgebied. In de loop van de Romeinse tijd vernatte het gebied en werden de omstandigheden ongunstiger voor bewoning. Het onderzoek heeft uitgewezen dat de ontginning van dit gebied al in een vrij vroeg stadium in de Middeleeuwen was voltooid (rond 1000 na Chr.). Het ontstane cultuurlandschap is nog wel onderhavig geweest aan allerlei geologische veranderingen, maar het huidige landschap in dit gebied is vooral door ingrepen van de mens gevormd. Een cultuurlaag is niet aangetroffen. Vermoedelijk gaat het hier om losse vondsten. Waarnemingen tijdens omzetting van een nabij gelegen terrein in de Damlanderpolder, ten oosten van de Voert, lieten onder het dijklichaam een veenlaag zien. Dit veen is op onderhavig terrein niet aangetroffen. Tijdens het onderzoek is middeleeuws aardewerk aangetroffen.

Zaakwaarneming 2254249100 betreft een bureauonderzoek uitgevoerd door NMF Erfgoedadvies in 2009 in het plangebied Wiertdijkje 4. Het plangebied ligt op oud duin (haakwal) waar naderhand een geest gelegen heeft. Uit de milieuboringen blijkt dat er geen veen binnen 2,2 m onder maaiveld aanwezig is. Er is geen afdekking met jong duin, wat betekent dat de eventueel aanwezige archeologische resten dicht onder maaiveld kunnen liggen. Bewoning op de haakwal was mogelijk vanaf de Bronstijd. Vondsten uit de omgeving dateren uit de Vroege en Late Middeleeuwen. Op oude kaarten is geen bebouwing in het plangebied aanwezig. Vanaf de Bronstijd tot aan de Nieuwe tijd is voor het plangebied een hoge en middelhoge verwachting vastgesteld.

Zaakwaarneming 2239937100 betreft eveneens een bureauonderzoek uitgevoerd door NMF Erfgoedadvies in 2008 in het plangebied Hoflaan 26 te Bergen. Op de indicatieve Kaart van Archeologische Waarden (IKAW) heeft het plangebied een hoge trefkans. Dit is gebaseerd op de uitloper van de haakwal die vanaf de Midden-Bronstijd, rond 1500 voor Chr., bewoond is geweest. In het bureauonderzoekgebied waarbinnen het museumterrein ligt is de oudste vondst volgens ARCHIS een Romeinse munt. Gezien het feit dat het plangebied op de geraadpleegde historische kaarten tot 1880 niet bebouwd is geweest, zijn eventueel aanwezige archeologische resten waarschijnlijk niet door bouwwerkzaamheden verstoord.

De vondstlocatie aan de zuidkant van het landgoed omvat een 'metaaldetectievondst' bij een niet archeologische metaaldetectie in 1991, (zaakwaarnemingsnummer 2821151100). De vondst betreft een vroegmiddeleeuwse heiligenfibula. De andere Archis 3 waarnemingen horen bij de betreffende onderzoeksmeldingen en zijn niet specifiek opvraagbaar.

2.4 Archeologie

De haakwallen van Bergen zijn gevormd vanaf 6000 v.Chr., hierop kunnen bewoningssporen vanaf het Neolithicum worden aangetroffen.⁶ Resten uit deze periode worden echter slechts zelden aangetroffen. Uit eerder uitgevoerde onderzoeken in het gebied blijkt dat bewoning vooral verwacht kan worden vanaf de Bronstijd – Vroege IJzertijd. Vooral in de Romeinse tijd is het gebied druk bewoond. De bewoning uit deze perioden vindt vooral plaats op de haakwallen. Vanaf de Romeinse tijd vernat het gebied en worden de omstandigheden voor bewoning slechter. Rond 1000 n. Chr. begint de vorming van jonge duinen die de oude duinen (de haakwallen) afdekken. In de Vroege Middeleeuwen is het gebied in cultuur gebracht en zijn de meeste dorpen in het onderzoeksgebied ontstaan. Deze zijn gesitueerd achter de duinenrijen.

2.5 Historische waarden

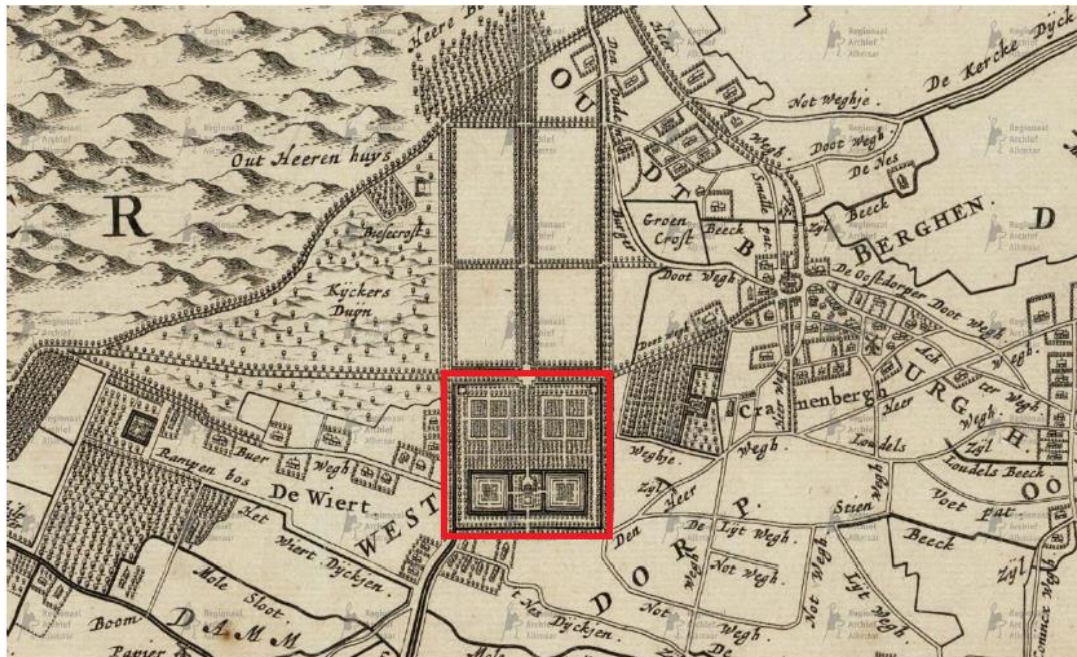
De eerste vermelding van Bergen is in de goederenlijst van de Utrechtse Sint Maartenkerk rond 960 n. Chr. Bergen zelf is ergens in de Vroege Middeleeuwen ontstaan uit vier gehuchten. Deze gehuchten Oudburg, Zanegeest, Westdorp en Oostdorp kregen aan het eind van de 11^e eeuw een centraal gelegen kapel, de Ruinekerk, met daaromheen een kerkbuurt. De vier omliggende buurtschappen waren door middel van een eigen 'doodweg' met de kerkbuurt verbonden.⁷ De kerkbuurt nam een belangrijke plaats in binnen de samenleving, er bevonden zich een rechthuis, een pastorie, een herberg, een korenmolen en een smidse.

De huidige Hoflaan is de oude 17^e-eeuwse doodweg van Westdorp. De weg heeft nu de historisch-geografische status 'van waarde', omdat deze lokale wegen kenmerkend zijn voor Kennemerland. De wegen zijn provinciaal en nationaal vrij zeldzaam. De naam werd veranderd in Hoflaan tijdens de aanleg van 't Oude Hof in 1642. De Eeuwigelaan die toen werd aangelegd werd de nieuwe doodweg.

⁶ Brattinga & Tuinman 2017

⁷ de Cock 1980

Rond de vier gehuchten was in de Middeleeuwen een geest gelegen. De geest was een akkerbouwcomplex, waarop de inwoners van het gebied hun gewassen verbouwden. In de 20^e eeuw is de geest van Westdorp bebouwd.⁸

Afb. 9. Historische kaart van J. Dou van rond 1650. De oudste kaart met landgoed Het Hof (plangebied binnen rood kader).

De doorgaande noord-zuidroute langs de duinen (Heerweg/Herenweg) heeft, voordat de Eeuwigelaan werd aangelegd, mogelijk dichters langs de duinvoet gelopen, op de grens van wat nu het Bergerbos is en de duinen. Met de aanleg van het lanenstelsel van het Hof te Bergen werd de Eeuwigelaan onderdeel van de 'verkeersroute' langs de duinen. In de cultuurhistorische atlas 'Bergen Lusthof', waarin de cultuurhistorische informatie van de gemeente is verzameld, wordt over de Eeuwigelaan gezegd:

“De aanleg van het Oude Hof is van grote betekenis geweest voor Bergen. Geografie, waterhuishouding, landschap en vooral wegenstructuur werden er drastisch door gewijzigd. Door gebrek aan kaartmateriaal is moeilijk in te schatten hoe het er voor die tijd uitzag. Conflicten over het eigendom van de laan bij de plantage Rampenbosch uit 1689 vertellen echter over het naar het noorden verleggen van de Doodweg, die eerder langs de plantage van mevrouw Van Teijlingen liep (dat is Kranenburg). De Eeuwigelaan is, getuige dit verslag 40 jaar eerder door de heer van Bergen verlegd naar de huidige plaats.”

In 1643 werd gestart met de aanleg van het Hof te Bergen in opdracht van Anthonis Studler van Zurck. Het Hof is aangelegd in Hollands Classicistische stijl. De Kijklaan fungeert als as van symmetrie. De Eeuwigelaan fungeerde als verbinding tussen het Hof en de kern Bergen en als verbinding tussen het Hof en de duinen.⁹

Het oostelijke bouwhuis, dat in de nieuwbouwplannen van Studler van Zurck was opgenomen bestaat nog. In de 19^e eeuw is het blokvormige, witgepleisterde gebouw verbouwd in neoclassicistische stijl. Het nieuwe huis dat hij van plan was te bouwen is nooit gerealiseerd. De asymmetrische ligging op het rechthoekige omgracht terrein is te verklaren uit het feit dat het tweede bouwhuis is verdwenen.

Kenmerkend voor de aanleg zijn de aarden wallen, die de Eeuwige- en de Sparrenlaan omzomen en die langs alle hoofdlanen, behalve de Sluislaan voorkomen. Deze wallen zijn nog duidelijk aanwezig. Op de kruising van de hoofdlanen (het Rondeel) vormen de aarden wallen een rozetvormige ruimte, die nu door begroeiing is overwoekerd. Tussen de Sluislaan en de Eeuwigelaan is het vierkante deel met het huis gelegen. Aan de buitenzijde (oost en west) lopen twee grachten, die door duinwater worden gevoed. Het zuidelijke deel van het vierkant bestaat uit drie omgrachte eilanden met centraal het huis, op het westelijke eiland de boomgaard en op

⁸ Hoogendijk 2011

⁹ Uit de Notitie 'Eeuwigelaan, cultuurhistorie en landschap van de gemeente Bergen' (auteur onbekend)

het oostelijke de moestuin. Op het voorplein voor het huis staan twee lindebomen, daterend uit de beginfase van de aanleg. De boomgaard is nu een open weiland. Ook staan er een 18^e-eeuwse tuinmanswoning en een 19^e-eeuwse kas. De regelmatige padenpatronen uit de 17^e eeuw zijn vervangen door slingerende paden in de 19^e eeuw. Ook de oprijlaan stamt uit deze periode. Ten oosten van deze laan vinden we de restanten van een ijskelder dat herkenbaar is aan een aarden ophoging.¹⁰

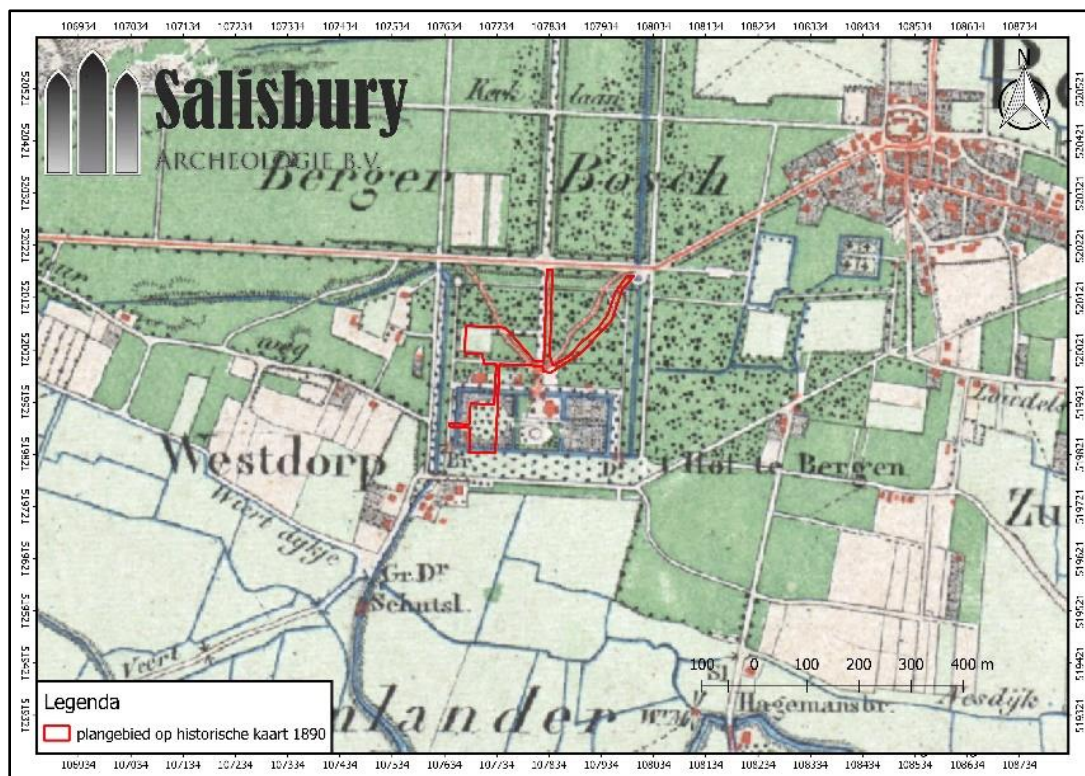
Historische kaarten

Het plangebied gesitueerd op verschillende historische kaarten (afb. 9 – 12). De opzet van het landgoed is sinds de 17^e eeuw, toen het aangelegd is, in grote lijnen hetzelfde gebleven. De drie omgrachte eilanden met op de middelste het landhuis, op de oostelijke de tuin en op de westelijke de boomgaard, zijn door de eeuwen heen niet veranderd. De centrale oprit is gaat via het middelste eiland, van daar uit zijn er bruggen naar de andere eilanden gesitueerd.

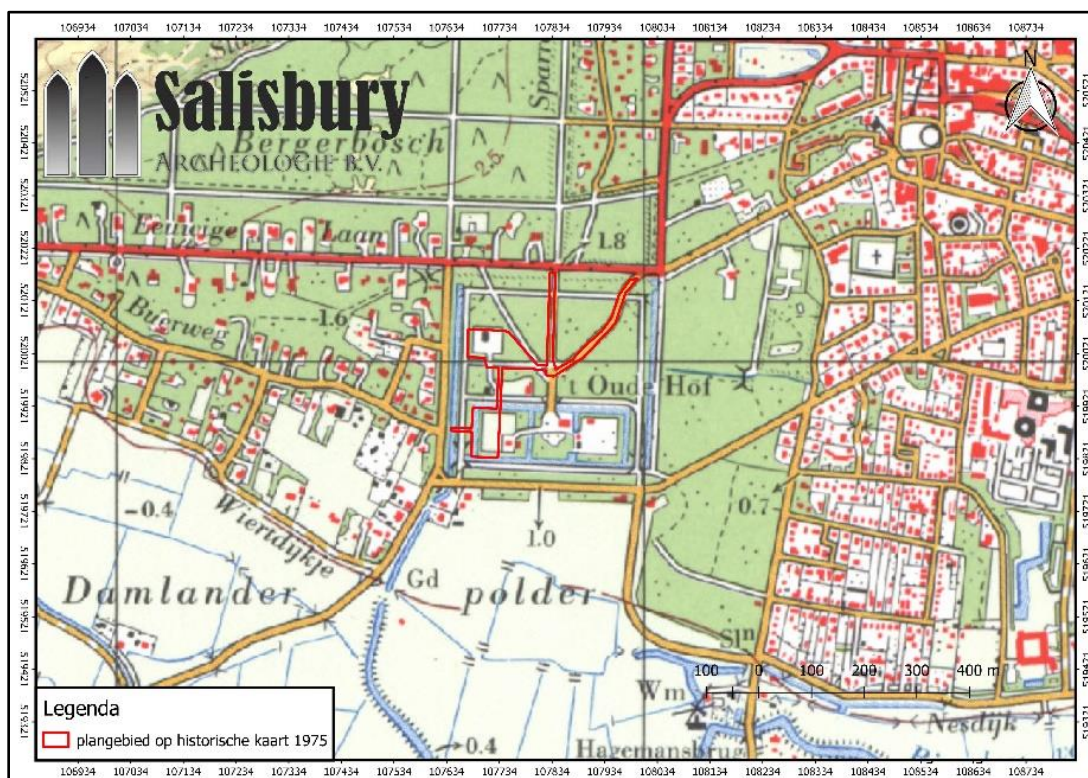

Afb. 10. Het plangebied (rood omkaderd) op de topografische kaart van 1850 (bron: www.topotijdreis.nl)>

¹⁰ <https://onh.nl/verhaal/de-buitenplaats-het-oude-hof-te-bergen>

Afb. 11. Het plangebied (rood omkaderd) op topografische kaart uit 1890
(bron: www.topotijdreis.nl).

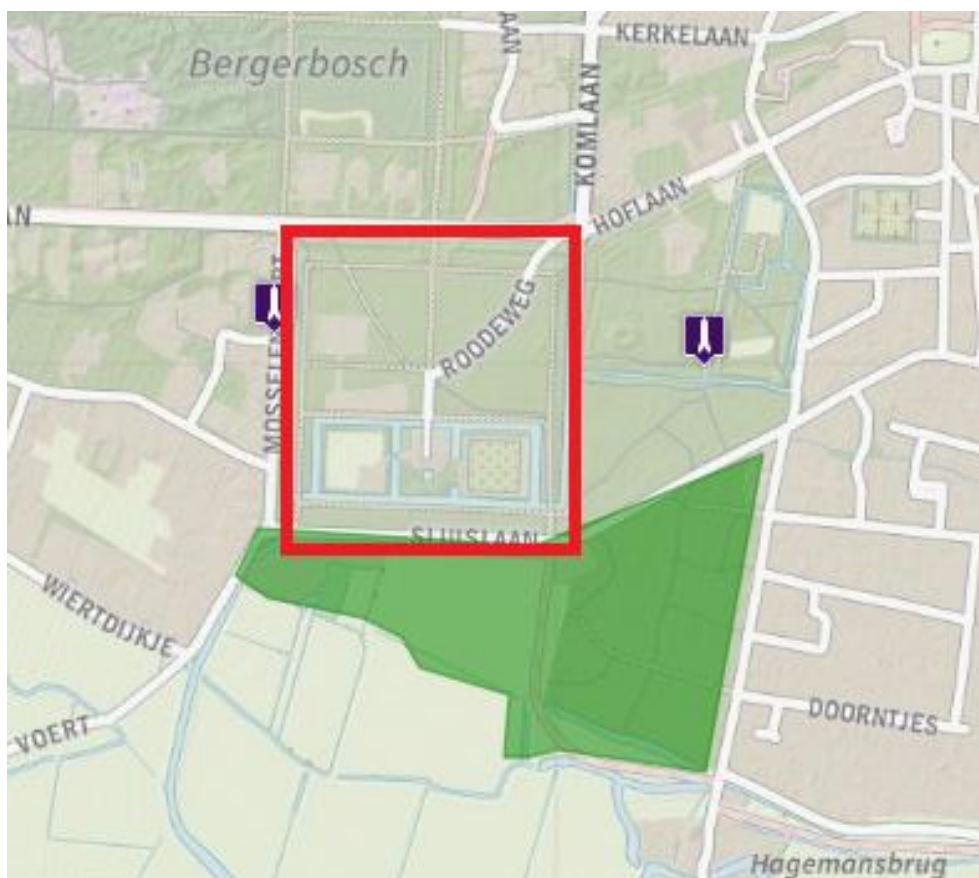
Afb. 12. Het plangebied (rood omkaderd) op de topografische kaart van 1975
(bron: www.topotijdreis.nl)>

2.6 Bodemverstoring

Binnen het plangebied zijn geen saneringen of ondergrondse olietanks, benzinepompinstallaties en dergelijke bekend waardoor archeologische resten mogelijk verloren zijn gegaan. Er is ter plaatse van het Scoutinggebouw in 1997 een milieukundig onderzoek uitgevoerd (www.bodemloket.nl). Binnen het plangebied en in de omgeving van het plangebied zijn ook geen eerdere onderzoeken uitgevoerd die informatie zouden kunnen verschaffen over de bodemgesteldheid van het plangebied (<https://www.dinoloket.nl/ondergrondgegevens>).

2.7 Indicatieve Kaart Militair Erfgoed (IKME)

De Indicatieve Kaart Militair Erfgoed (IKME) geeft voor Nederland een landelijk overzicht op een kleine schaal van de (verwachte) ligging van resten van ondergronds en bovengronds militair erfgoed. De kaart is te raadplegen via www.ikme.nl. Een uitsnede van het plangebied en omgeving is opgenomen in afbeelding 11. Ten zuiden van het plangebied heeft tijdens de Tweede Wereldoorlog een Duits vliegveld gelegen (groene vlak op de kaart) en aan weerszijden van het landgoed lag een V1 landingsplaats. Op voormalige militaire vliegvelden uit de Tweede Wereldoorlog kunnen zeer diverse sporen worden verwacht, vaak ook buiten de huidige begrenzing van het vliegveld. Splitterboxen tekenen zich bijvoorbeeld duidelijk in het landschap af, het zijn aarden wallen in de vorm van een hoefijzer, aangelegd door de Duitse bezetter, bedoeld om vliegtuigen te camoufleren en te beschermen tegen bombardementen. Verder kunnen resten van gebouwstructuren, stellingen, versperringen, loopgraven, slaghandelingen en barakkenkampen worden verwacht. Op V1-lanceerplaatsen kunnen vooral betonnen fundamenteën worden verwacht, meer specifiek van de lanceerplaat, de richtplaat, de montageplaat en een eventuele waterput.

Afb. 13. Uitsnede van de Indicatieve Kaart Militair Erfgoed voor het plangebied en de omgeving (bron:www.ikme.nl)

2.8 Gespecificeerd archeologisch verwachtingsmodel

Het plangebied ligt op haakwallen (Oude Duinen) al dan niet afgedekt met Jonge Duinen. De Oude Duinen ontwikkelden zicht vanaf 6000 v. Chr. De Jonge Duinen ontstonden in 1000 n. Chr. De haakwallen vormden daarmee een gunstige locatie voor bewoning vanaf het Neolithicum.

Resten uit de vroegste perioden Laat Paleolithicum – Mesolithicum worden in het plangebied niet verwacht. Bewoning uit deze periode kwam hier in die tijd nog niet voor.

Pas bij het ontstaan van de haakwallen (Oude Duinen) is in het plangebied bewoning mogelijk. Archeologisch resten uit het Neolithicum kunnen dan ook voorkomen in het plangebied. Archeologische resten uit deze periode zijn in de omgeving van het plangebied nooit aangetroffen. De verwachting op het aantreffen van Neolithische resten is daarom laag.

Vanaf de Bronstijd tot in de Romeinse tijd wordt in de omgeving van het plangebied bewoning op de haakwallen aangetroffen. Indien afgedekt door Nieuwe Duinen is de conservering van deze archeologische resten goed. De verwachting op het aantreffen van archeologische resten uit deze perioden is dan ook hoog.

Rond 1000 n. Chr. begint de vorming van jonge duinen die de oude duinen (de haakwallen) afdekken. In de Vroege Middeleeuwen is het gebied in cultuur gebracht en zijn de meeste dorpen in het onderzoeksgebied ontstaan. Indien de resten uit deze periode zijn afgedekt door een plaggendeek dan is de conservering van deze archeologische resten goed. De verwachting op het aantreffen van archeologisch resten uit deze periode is eveneens hoog.

Vanaf het Neolithicum kunnen vooral resten worden verwacht die samenhangen met een mobiele leefwijze, zoals kort bewoonde kampjes. Vanaf het Laat-Neolithicum tot en met de Middeleeuwen worden vooral resten verwacht die te maken hebben met een sedentaire leefwijze, bijvoorbeeld nederzettingen, resten van agrarische activiteit, grafvelden en grafheuvels. De omvang van de mogelijk aanwezige archeologisch resten varieert sterk: kampementen hebben over het algemeen een geringe omvang. Nederzettingen bestaan vaak uit één of meerdere huizen.

De vondsten behorende bij het Neolithicum bestaan over het algemeen uit één of meerdere concentraties van vuursteen, indicaties voor bewerking van vuursteen, halffabricaten, productieafval, productiegereedschap o.a. geweiknoppen en klopstenen, haardkuilen en/of verbrand vuursteen. Uit het Laat-Neolithicum – Middeleeuwen worden vooral resten verwacht van structuren die wijzen op een sedentair agrarisch bestaan. Aanwijzingen voor nederzettingen bestaan uit paalgaten (huizen, spiekers, opstallen, schuren), greppels, waterputten met houten beschoeiingen, afvalkuilen en erfafscheidingen. De vondsten bij deze nederzettingen bestaan over het algemeen uit aardewerk, verbrand bot en metaal. Daarnaast kunnen resten worden aangetroffen van begravingen of crematies in de vorm van een vlakgraf onder of in een grafheuvel of in een urnenveld.

Ook kunnen archeologische resten uit de Nieuwe tijd in het plangebied voorkomen. Deze hebben dan vooral te maken met restanten behorende bij 't Oude Hof. Verwacht wordt dat fundamenten van de zijvleugel, afgebroken in 1851, nog in de ondergrond aanwezig kunnen zijn. Mogelijk zijn ook nog resten van drie gebouwtjes ten noorden van het hoofdgebouw in de ondergrond aanwezig. Daarnaast bestaat ook nog de mogelijkheid dat andere gebouwen van voor de buitenplaats 't Oude Hof in het plangebied voorkomen. Hier is tot op heden nog niets over bekend. Ook kunnen nog resten van de tuinaanleg bewaard zijn gebleven.¹¹

Daarnaast kunnen archeologische resten uit de Tweede Wereldoorlog in het plangebied verwacht worden. Ten zuiden van het plangebied heeft een Duits vliegveld gelegen met aan weerszijden van het landgoed een landingsplaats. Resten van een voormalige militaire vliegveld uit de Tweede Wereldoorlog kunnen zeer divers zijn en worden vaak ook buiten de huidige begrenzing van het vliegveld verwacht. De verwachting op het aantreffen van archeologisch resten uit de Nieuwe tijd is dan ook hoog.

¹¹ Uit; Aalders 2005

Alleen door een veldonderzoek, kan worden vastgesteld welk bodemtype in het plangebied aanwezig is en in hoeverre er nog sprake is van een intact bodemprofiel. Op basis van de hoge verwachting uit het bureauonderzoek wordt dan ook geadviseerd in eerste instantie een vervolgonderzoek in de vorm van een inventariserend veldonderzoek (IVO-O) door middel van verkennende boringen, uit te voeren binnen het plangebied. Dit om de in het archeologisch bureauonderzoek opgestelde hoge verwachting te toetsen. Op basis van het verkennend booronderzoek kan dan bepaald worden of de hoge verwachting blijft staan of dat deze naar beneden kan worden bijgesteld. Op basis van de resultaten van het zowel het bureau- als verkennend booronderzoek, kan vervolgens worden geconcludeerd of vervolgonderzoek nodig is of dat het plangebied kan worden vrijgegeven.

3 Veldonderzoek

3.1 Methode

In het plangebied is een veldonderzoek uitgevoerd in de vorm van een verkennend booronderzoek. In eerste instantie zijn 6 verkennende boringen gezet. Vervolgens zijn nog 8 extra boringen gezet. Dit is gedaan om een beter beeld van de bodemopbouw te krijgen en een duidelijk advies te kunnen geven. De boringen zijn regelmatig over de verschillende locaties binnen het plangebied verdeeld met in achtneming van de aanwezige bebouwing. Het veldonderzoek is uitgevoerd conform het Plan van Aanpak.¹² Bij het verkennend en aanvullend booronderzoek is gebruik gemaakt van een Edelmanboor met een diameter van 7 cm. De boringen zijn tot maximaal 2,05 -mv gezet. De boringen zijn uitgevoerd tot in de C-horizont van het duinzand en tot onder het niveau waar de verstoringen ten behoeve van de nieuwbouw zullen plaatsvinden. Het veldonderzoek is uitgevoerd om de onderzoeksvragen te beantwoorden en tot een waardestelling te komen.

De positie van de boringen is ingemeten met behulp van meetlinten. De maaiveldhoogte is bepaald door middel van het AHN.¹³ Het opgeboorde sediment is beschreven conform de NEN 5104 en de Archeologische Standaard Boorbeschrijvingsmethode (ASB; Bosch 2005). De locatie van de boorpunten en de resultaten van het booronderzoek zijn weergegeven in bijlagen 1 en 2.

3.2 Resultaten

De bodemopbouw in het plangebied is van boven naar beneden beschreven. De toplaag bestaat uit een 10 cm-dikke strooisellaag (zwak siltig, zwak humeus zand met bladeren en boomwortels of een 80 cm-dikke opgebrachte zandlaag of een 15 – 35 cm-dikke bouwvoor (zwak tot matig humeus, zwak siltig, matig fijn zand). In boring 11 bestaat de top uit een 10 cm-dikke klinker op een 20 cm-dikke laag opgebracht zand. Onder deze lagen of daar waar deze lagen ontbreken direct aan de top ligt een 25 – 152 cm-dikke verstoorde zandlaag (zwak siltig, matig fijn zand, soms zwak humeus, soms met puin of zandbrokken. Het verstoorde zand betreft duinzand. Onder de verstoorde zandlaag ligt intact duinzand (zwak siltig, matig fijn zand, soms ijzerhoudend). In het duinzand zijn geen bodemhorizonten herkend anders dan de C-horizont.

In het plangebied is geen plaggendek waargenomen behorende bij een enkeerdgrond. Ook is in het plangebied geen duidelijke bodemvorming herkend behorende bij een beekerdgrond. Het aangetroffen zand heeft weinig tekenen van bodemvorming en daar waar de bouwvoor aanwezig is, is deze weinig organisch (een schrale bouwvoor). Het lijkt hier dan ook te gaan om een Duinvaaggrond behorende bij Jonge Duinen (Zd30).

3.3 Archeologie

Uit het bureauonderzoek is gebleken dat het plangebied een hoge archeologische verwachtingswaarde heeft op het voorkomen van archeologische resten op de haakduinen, die Oude duinen worden genoemd, uit de periode Bronstijd – Romeinse tijd. De op de Oude Duinen gelegen Jonge Duinen kunnen resten bevatten uit de Middeleeuwen - Nieuwe tijd. Deze resten hebben eveneens een hoge archeologische verwachtingswaarde. Het gaat hier dan om resten van structuren die wijzen op een sedentair agrarisch bestaan of resten van 't Oude hof.

Tijdens het veldonderzoek is geconstateerd dat in het plangebied Jonge Duinen liggen. De Oude Duinen liggen waarschijnlijk op een dieper niveau en zijn tijdens het veldonderzoek niet waargenomen. Het niveau waarop de archeologische resten uit de periode Bronstijd – Romeinse tijd in het plangebied kunnen worden aangetroffen, zijn dan ook niet waargenomen. Vanwege de verwachte verstoringdiepte van 1,5 m -mv. is niet dieper geboord dan noodzakelijk. De bodemverstoring ten behoeve van de aanpassingen binnen het plangebied (paardenbak, parkeerplaats, verharden van wegen, het onverhard maken van de Roodeweg en de uitbreiding van het scoutinggebouw) zullen niet tot grote diepte plaatsvinden. Verwacht wordt dat de verstoringen tot maximaal 1,5 m -mv zullen plaatsvinden. Archeologische resten uit de periode Bronstijd – Romeinse tijd zullen dan ook niet verstoord worden.

¹² Bakker, A.M., juni 2018, Plan van Aanpak IVO-O Eeuwigelaan 1 te Bergen.

¹³ www.ahn.nl

Uit het veldonderzoek komt naar voren dat de bodem is verstoord tot maximaal 160 cm -mv. Archeologische resten uit de Middeleeuwen worden in het plangebied dan ook niet meer verwacht. Ook worden ter hoogte van de boringen 9 t/m 12 geen resten meer verwacht behorende bij 't Oude hof omdat de bodem hier eveneens verstoord is en op de historische kaarten geen aanwijzingen aanwezig zijn voor bebouwing behorende bij 't Oude hof op deze locatie. Ter hoogte van de wegen zijn evenmin archeologische resten te verwachten. De toegangsweg bij de boringen 1, 2 en 3 is aangelegd direct bij de bouw van het 't Oude hof in 1642. De weg bij de boringen 7 en 8 is later aangelegd en komt voor op de kaart van 1850. Eventuele oudere resten van voor de aanleg van beide wegen zijn bij de aanleg van deze wegen reeds verstoord.

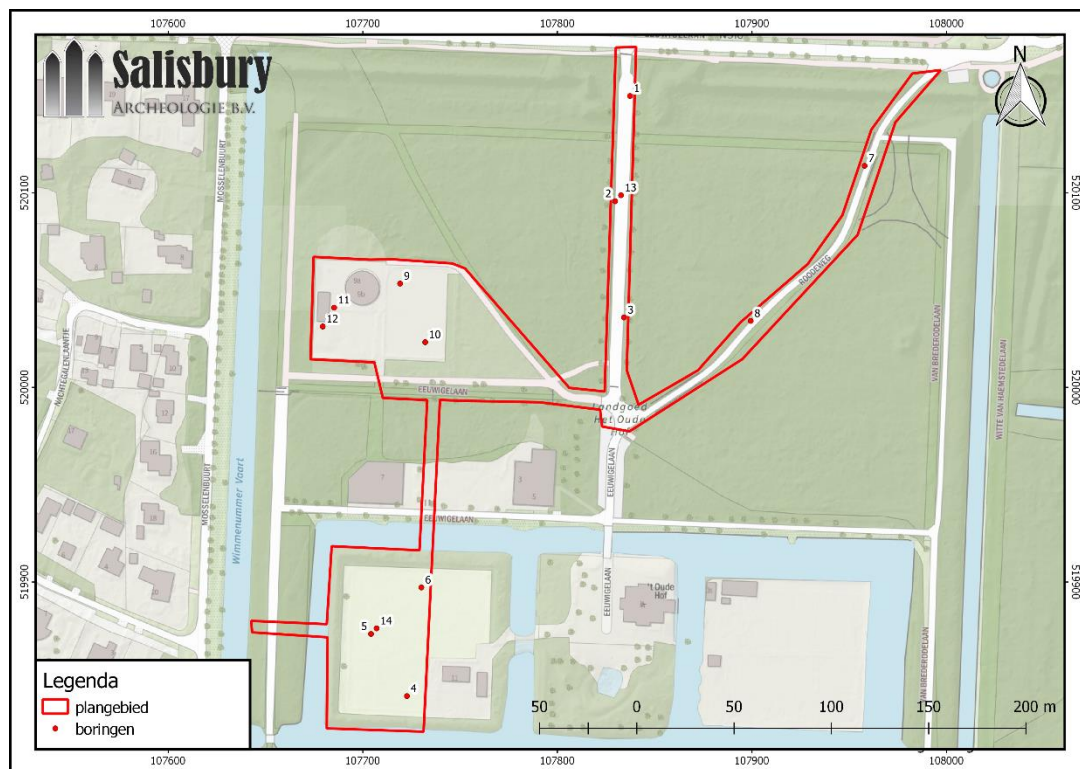
Daar waar de nieuwe paardenbak en de weg tussen de nieuwe paardenbak en de nieuwe parkeerplaatsen is voorzien kan op basis van het verkennend booronderzoek niet bepaald worden of er wel of geen archeologische resten behorende bij 't Oude hof aanwezig zijn. De verstoring is 90 – 100 cm diep. De verstoring kan hier echter ook te maken hebben met de oude tuinaanleg. Deze is op afbeelding 9 zichtbaar en ligt ter plaatse van de nieuwe paardenbak. De verstoringen aangetroffen zouden iets te maken kunnen hebben met de oude tuinaanleg.

Tijdens het veldonderzoek zijn in het plangebied geen aanwijzingen voor resten uit WOII waargenomen. Eventuele puntvondsten (o.a. bommen) kunnen in het plangebied nog wel verwacht worden. Deze zijn niet op te sporen met een verkennend booronderzoek. Explosievenonderzoek is hiervoor de gekijkte methode.

De hoge verwachting uit het bureauonderzoek blijft hoog voor de periode Romeinse tijd – Bronstijd op basis van het verkennend booronderzoek. Archeologisch vondsten uit deze periode kunnen op een dieper niveau nog worden aangetroffen. Resten uit deze periode worden in de eerste 2 m echter niet verwacht. De lage verwachting voor de periode Neolithicum blijft eveneens staan.

De hoge verwachting uit het bureauonderzoek voor de periode Middeleeuwen kan op basis van het booronderzoek naar laag worden bijgesteld

De hoge verwachting uit het bureauonderzoek voor de periode van 't Oude hof kan op basis van het verkennend booronderzoek voor een groot deel van het plangebied naar laag worden bijgesteld. Alleen ter hoogte van de boringen 4, 5, 6 en 14 blijft de hoge verwachting staan (afb. 14). De hoge verwachting op het aantreffen van vondsten uit WOII kan op basis van het veldonderzoek naar laag worden bijgesteld.

Afb. 14. Het plangebied met de gezette boringen

4 Conclusie

4.1 Beantwoording onderzoeksvragen

Wat is de verwachte bodemopbouw en zijn er aanwijzingen voor bodemverstoringen?

De bodem in het plangebied bestaat uit een strooisellaag, opgebrachte zandlaag of bouwvoor op een verstoorde zandlaag op duinzand. In het duinzand heeft geen bodemvorming plaatsgevonden. Het aangetroffen zand heeft weinig tekenen van bodemvorming en daar waar de bouwvoor aanwezig is, is deze weinig organisch (een schrale bouwvoor). Het lijkt hier dan ook te gaan om een Duinvaaggrond behorende bij Jonge Duinen (Zd30).

Welke consequenties zal voortgaande planuitvoering op de archeologische resten kunnen hebben?

Tijdens het veldonderzoek is geconstateerd dat in het plangebied Jonge Duinen liggen. De Oude Duinen liggen op een dieper niveau en zijn tijdens het veldonderzoek niet waargenomen. Het niveau waarop de archeologische resten uit de periode Neolithicum – Romeinse tijd in het plangebied kunnen worden aangetroffen, zijn dan ook niet waargenomen. De bodemverstoring ten behoeve van de aanpassingen binnen het plangebied (paardenbak, parkeerplaats, verhardten van wegen, het onverhard maken van de Roodeweg en de uitbreiding van het scoutinggebouw) zullen niet tot grote diepte plaatsvinden. Verwacht wordt dat de verstoringen tot maximaal 1,5 m -mv zullen plaatsvinden. Archeologische resten uit de periode Neolithicum – Romeinse tijd zullen dan ook niet verstoord worden.

Tijdens het veldonderzoek blijkt de bodem dermate diep verstoord dat archeologische resten uit de Middeleeuwen in het plangebied niet meer verwacht worden. Ook zijn tijdens het onderzoek geen archeologische resten behorende bij 't Oude hof aan het maaiveld aangetroffen. Dergelijke resten zijn ter hoogte van de boringen 9 t/m 12 dan ook niet meer te verwachten omdat de bodem hier verstoord is tot 95 -160 cm -mv en op de historische kaarten geen aanwijzingen aanwezig zijn voor bebouwing behorende bij 't Oude hof. Ter hoogte van de wegen zijn ook geen archeologische resten meer te verwachten. De toegangsweg bij de boringen 1, 2 en 3 is aangelegd direct bij de bouw van het 't Oude hof in 1642. De weg bij de boring 7 en 8 is later aangelegd en komt voor op de kaart van 1850. Eventuele oudere resten van voor de aanleg van beide wegen zijn bij de aanleg reeds verstoord.

Daar waar de nieuwe paardenbak en de weg tussen de nieuwe paardenbak en de nieuwe parkeerplaatsen is voorzien kan op basis van het verkennend booronderzoek niet bepaald worden of er wel of geen archeologische resten behorende bij 't Oude hof aanwezig zijn. De verstoring is 90 – 100 cm diep. De verstoring kan hier echter ook te maken hebben met de oude tuinaanleg. Deze is op afbeelding 9 zichtbaar en ligt ter plaatse van de nieuwe paardenbak. De aangetroffen verstoringen zouden iets te maken kunnen hebben met de oude tuinaanleg.

Tijdens het veldonderzoek zijn geen aanwijzingen voor resten uit WOII in het plangebied waargenomen. Eventuele puntvondsten (o.a. bommen) kunnen in het plangebied nog wel verwacht worden. Deze zijn niet op te sporen met een verkennend booronderzoek. Explosievenonderzoek is hiervoor de gekijkte methode.

In welke mate stemmen de resultaten van het booronderzoek overeen met de verwachtingen uit het bureauonderzoek?

De hoge verwachting uit het bureauonderzoek blijft hoog voor de periode Romeinse tijd – Bronstijd op basis van het verkennend booronderzoek. Archeologisch vondsten uit deze periode kunnen op een dieper niveau nog worden aangetroffen. Resten uit deze periode worden in de eerste 2 m echter niet verwacht. De lage verwachting voor de periode Neolithicum blijft eveneens staan.

De hoge verwachting uit het bureauonderzoek voor de periode Middeleeuwen kan op basis van het booronderzoek naar laag worden bijgesteld

De hoge verwachting uit het bureauonderzoek voor de periode van 't Oude hof kan op basis van het verkennend booronderzoek voor een groot deel van het plangebied naar laag worden bijgesteld. Alleen ter hoogte van de boringen 4, 5, 6 en 14 blijft de hoge verwachting staan.

De hoge verwachting op het aantreffen van vondsten uit WOII kan op basis van het veldonderzoek naar laag worden bijgesteld.

Wat zijn de aanbevelingen? Is nader onderzoek noodzakelijk? En zo ja, waaruit kan deze bestaan?

Zie voor aanbevelingen paragraaf 4.2.

4.2 Aanbevelingen

Op basis van de resultaten van het archeologisch onderzoek, kan voor het overgrote deel van het plangebied geconcludeerd worden dat de kans klein is dat er in het plangebied intacte archeologische resten aanwezig zijn, indien niet dieper wordt gegraven dan 1,5 m -mv. De geplande ingrepen kunnen hier zonder voorbehoud worden uitgevoerd. Alleen ter hoogte van de boringen 4, 5, 6 en 14 kunnen vanaf het maaiveld nog resten van de tuinaanleg behorende bij 't Oude hof voorkomen. Omdat op dit moment onduidelijk is of resten van de tuinaanleg kunnen worden aangetroffen wordt geadviseerd een opgraving (protocol archeologische begeleiding) te laten uitvoeren ter plaatse van de nieuwe paardenbak en de weg tussen de nieuwe parkeerplaatsen en de nieuwe paardenbak (afb. 2). Op deze wijze kan meer informatie verzameld worden over ouderdom en omvang van de eventuele tuinaanleg en de aanwezigheid van grondsporen op de locatie.

Met betrekking tot de aanbevelingen/bevindingen uit onderhavig onderzoek dient contact opgenomen te worden met het bevoegd gezag, in dit geval de gemeente Bergen. Ook voor een vrijgegeven plangebied bestaat altijd de mogelijkheid dat er tijdens graafwerkzaamheden toch losse sporen en vondsten worden aangetroffen. Op grond van artikel 5.10 van de Erfgoedwet 2016, dient zo spoedig mogelijk melding te worden gemaakt van de vondst bij de gemeente, provincie of de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed.

Literatuur

Aalders, P.G., 2005: *Bureauonderzoek naar de archeologische waarden in het bestemmingsplangebied Bergen Dorpskern-Zuid (gemeente Bergen)*. SCENH-Rapport Cultuurhistorie 37

Bakker, H. de & W.P. Locher, 1990: *Bodemkunde van Nederland. Deel 2 Bodemgeografie*, Den Bosch.

Bakker, H. de & J. Schelling, 1989: *Systeem van bodemclassificatie voor Nederland. De hogere niveaus*, Wageningen.

Berendsen, H.J.A., 2004: *De vorming van het land*. Assen (Fysische geografie van Nederland). Vierde, geheel herziene druk.

Berendsen, H.J.A., 2005: *Landschappelijk Nederland. De fysisch-geografische regio's*. Assen.

Brattinga, J.J. & N.C. Tuinman, 2017: *Archeologisch bureauonderzoek Uilenvangersweg te Bergen, gemeente Bergen (NH)*. Hollandia reeks 650

Hoogendijk, T. 2011: *Opgraving Bergen-Voert 10 (gem. Bergen, NH)*. Zuidnederlandse Archeologische Notities 335, VUHbs

Mulder, E.J.F. de, M.C. Geluk, I. Ritsema, W.E. Westerhoff & T.E. Wong, 2003: *De ondergrond van Nederland*. Utrecht.

Stouthamer, E., K.M. Cohen & W.Z. Hoek, 2015⁷: *De vorming van het land, geologie en geomorfologie*, Utrecht.

Visser-Poldervaast, M. & F.G. van den Berg, 2005: *Bureauonderzoek naar de archeologische waarden in het bestemmingsplangebied Bergen Dorpskern-Zuid, Gemeente Bergen*. SCENH-rapport cultuurhistorie 37.

Vos, P. & P. Kiden, 2005: De landschapsvorming tijdens de steentijd, in J. Deebe, E. Drenth, M.-F. van Oorsouw & L. Verhart (red.), *De steentijd van Nederland*, Zutphen (Archeologie 11/12).

Geraadpleegde websites

www.schotertuin.nl,

www.bagviewer.nl

www.ahn.nl

<https://zoeken.cultureelerfgoed.nl>

www.decentrale.regelgeving.overheid.nl

www.pdok.nl

www.topotijdreis.nl

<https://www.google.com/intl/nl/earth/>

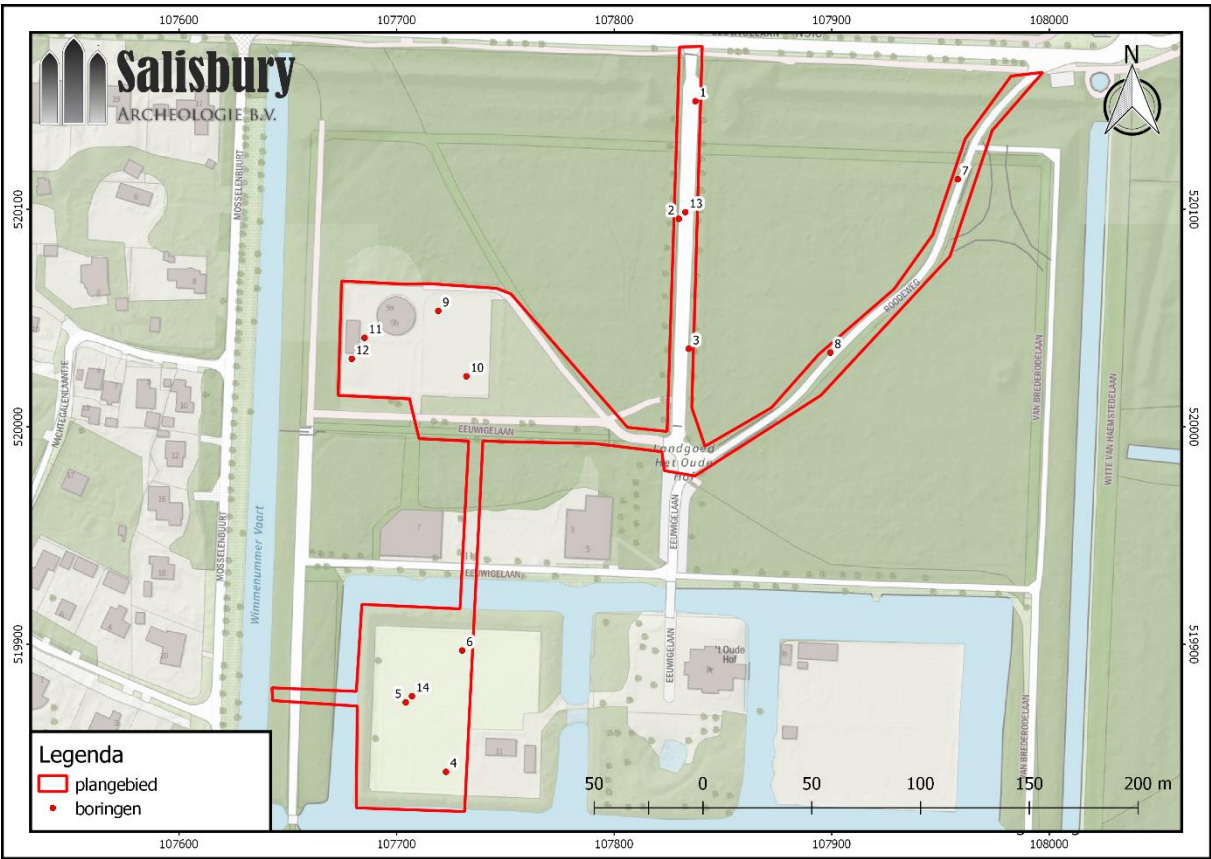
<https://www.dinoloket.nl/ondergrondgegevens>

www.bodemloket.nl

Lijst van afbeeldingen

Afb. 1.	Het plangebied Eeuwigelaan 1 te Bergen (NH) (rood omlijnd, bron: www.pdok.nl)	9
Afb. 2.	Het plangebied Eeuwigelaan 1 te Bergen met situatie na de ingrepen met ligging nieuwe parkeerplaats, paardenbak en boomgaard (bron: opdrachtgever)	10
Afb. 3.	Het plangebied Eeuwigelaan 1 te Bergen met de situatie na de ingrepen op het Scouttingterrein (bron: opdrachtgever)	11
Afb. 4.	Het plangebied (rode kader) op de geomorfologische kaart (bron: https://zoeken.cultureelerfgoed.nl)	14
Afb. 5.	Het plangebied en omgeving (rode kader) op het Actueel Hoogtebestand van Nederland (bron: www.ahn.nl , rood is hoog en groen is laag)	15
Afb. 6.	Het plangebied (rode kader) en de directe omgeving op de bodemkaart (bron: https://zoeken.cultureelerfgoed.nl)	16
Afb. 7.	Het plangebied op de archeologische beleidskaart van de gemeente Bergen (NH). Het plangebied valt binnen het witte kader.	17
Afb. 8.	Resultaten uit ARCHIS 3 voor het plangebied (www.zoekencultureelerfgoed.nl)	18
Afb. 9.	Historische kaart van J. Dou van rond 1650. De oudste kaart met landgoed Het Hof (plangebied binnen rood kader)	20
Afb. 10.	Het plangebied (rood omkaderd) op de topografische kaart van 1850 (bron: www.topotijdreis.nl)>	21
Afb. 11.	Het plangebied (rood omkaderd) op topografische kaart uit 1890 (bron: www.topotijdreis.nl)	22
Afb. 12.	Het plangebied (rood omkaderd) op de topografische kaart van 1975 (bron: www.topotijdreis.nl)>	22
Afb. 13.	Uitsnede van de Indicatieve Kaart Militair Erfgoed voor het plangebied en de omgeving (bron: www.ikme.nl)	23
Afb. 14.	Het plangebied met de gezette boringen	27

Bijlage 1 Locatie boringen

Project	Bergen Eeuwigeaan 1	Precisie locatie	RTK GPS									
Datum	15 maart 2018, 26 juni 2018	Boortype & diameter (cm)	edelman 7 cm									
Beschrijver	LS/AMB	Vondstichtbaarheid	slecht									
Landgebruik	wegtherm en grasland	Locatie en plaatsbepaling van de boring	met linten									
Type grond	zand	Type onderzoek	IVO verkennend									
Boornr.	Diepte (cm)	Textuu humus/grind	Kleur	Bijzondere bestanddele	Horizont	Interpretatie Opmerkingen	Consistentie	Overgang	boortype	x-coördinaten	y-coördinaten	NAP-hoogte
1	0-15 15-80	Zs1 h2	donkergruisbruin geelgrijs		A-horizont C-horizont	bouwvoor		scherp	7 cm	469.002	526.667	1,58
Boornr.	Diepte (cm)	Textuu humus/grind	Kleur	Bijzondere bestanddele	Horizont	Interpretatie Opmerkingen	Consistentie	Overgang	boortype	x-coördinaten	y-coördinaten	NAP-hoogte
2	0-35 35-80 80-100	Zs1 h2 Zs1 Zs1	donkergruisbruin geelgrijs geel		A-horizont	bouwvoor xx		scherp geleidelijk	7 cm	468.991	526.662	1,38
Boornr.	Diepte (cm)	Textuu humus/grind	Kleur	Bijzondere bestanddele	Horizont	Interpretatie Opmerkingen	Consistentie	Overgang	boortype	x-coördinaten	y-coördinaten	NAP-hoogte
3	0-25 25-100 100-120	Zs1 h2 Zs1 h1 Zs1	dondergruisbruin grijsbruin geel		A-horizont	bouwvoor xx		scherp scherp	7 cm	468.999	526.657	1,51
Boornr.	Diepte (cm)	Textuu humus/grind	Kleur	Bijzondere bestanddele	Horizont	Interpretatie Opmerkingen	Consistentie	Overgang	boortype	x-coördinaten	y-coördinaten	NAP-hoogte
4	0-90 90-120	Zs1 h1 Zs1	bruingrijs geel		C-horizont	xx		scherp	7 cm	468.837	526.639	0,73
Boornr.	Diepte (cm)	Textuu humus/grind	Kleur	Bijzondere bestanddele	Horizont	Interpretatie Opmerkingen	Consistentie	Overgang	boortype	x-coördinaten	y-coördinaten	NAP-hoogte
5	0-90 90-120	Zs1 h1 Zs1	bruingrijs geel		C-horizont	xx		scherp	7 cm	468.809	526.642	0,88
Boornr.	Diepte (cm)	Textuu humus/grind	Kleur	Bijzondere bestanddele	Horizont	Interpretatie Opmerkingen	Consistentie	Overgang	boortype	x-coördinaten	y-coördinaten	NAP-hoogte
6	0-90 90-120	Zs1 h1 Zs1	bruingrijs geel		C-horizont	xx		scherp	7 cm	468.847	526.644	0,87
Boornr.	Diepte (cm)	Textuu humus/grind	Kleur	Bijzondere bestanddele	Horizont	Interpretatie Opmerkingen	Consistentie	Overgang	boortype	x-coördinaten	y-coördinaten	NAP-hoogte
7	10 35 70 110 125 135 175 205	Zs1 h1 Zs1 h1 Zs1 Zs1 Zs1 Zs1 Zs1 Zs1	donkergruisbruin grijsbruin lichtbruingrijs lichtgrijs lichtbruin bruin lichtbruin lichtgeel	wortels/bladeren fe-vlekken fe2	C-horizont	strooisellaag bos xx duinzand ijzeroerlaagje		scherp scherp geleidelijk geleidelijk geleidelijk geleidelijk	7cm	469.181	526.664	1,39
Boornr.	Diepte	Textuu humus/grind	Kleur	Bijzondere bestanddele	Horizont	Interpretatie Opmerkingen	Consistentie	Overgang	boortype	x-coördinaten	y-coördinaten	NAP-hoogte
8	10 35 120 200	Zs1 h1 Zs1 h1 Zs1 Zs1	donkergruisbruin grijsbruin bruingrijs lichtbruin	wortels bladeren	C-horizont	strooisellaag xx duinzand		scherp scherp geleidelijk geleidelijk	7 cm	469.095	526.657	1,39
Boornr.	Diepte	Textuu humus/grind	Kleur	Bijzondere bestanddele	Horizont	Interpretatie Opmerkingen	Consistentie	Overgang	boortype	x-coördinaten	y-coördinaten	NAP-hoogte
9	8 40 50 100 160 200	Zs1 Zs1 h1 Zs1 Zs1 Zs1 h1 Zs1	lichtgrijs donkerbruin lichtbruin lichtbruin bruin lichtgeelgrijs	 zandbrokken zandbrokken zandbrokken	C-horizont	ophoging XX XX XX XX duinzand		scherp scherp scherp scherp scherp	7 cm	468.829	526.658	1,33
Boornr.	Diepte	Textuu humus/grind	Kleur	Bijzondere bestanddele	Horizont	Interpretatie Opmerkingen	Consistentie	Overgang	boortype	x-coördinaten	y-coördinaten	NAP-hoogte
10	8 45 70 130 135 200	Zs1 Zs1 h1 Zs1 Zs1 Zs1 h1 Zs1	lichtgrijs donkerbruin lichtbruin lichtbruin donkerbruin lichtgrijsbruin	 zandbrokken zandbrokken	C-horizont	ophoging XX XX XX XX duinzand		scherp scherp scherp scherp scherp	7 cm	468.848	526.656	1,29
Boornr.	Diepte	Textuu humus/grind	Kleur	Bijzondere bestanddele	Horizont	Interpretatie Opmerkingen	Consistentie	Overgang	boortype	x-coördinaten	y-coördinaten	NAP-hoogte
11	10 20 70 155 200	klinker Zs1 Zs1 Zs1 h1 Zs1	lichtgrijs lichtbruingrijs donkerbruingrijs lichtgeelgrijs	 doorworteld	C-horizont	opgebracht XX xx duinzand		scherp scherp scherp scherp	7 cm	468.779	526.657	1,44
Boornr.	Diepte	Textuu humus/grind	Kleur	Bijzondere bestanddele	Horizont	Interpretatie Opmerkingen	Consistentie	Overgang	boortype	x-coördinaten	y-coördinaten	NAP-hoogte
12	50 95 150 160 200	Zs1 Zs1 Zs1 Zs1 Zs1	lichtgrijsbruin lichtbruingrijs grijsbruin bruingrijs lichtgeelgrijs	zandbrokken zandbrokken	C-horizont	XX XX		scherp scherp geleidelijk	7 cm	468.770	526.656	1,44
Boornr.	Diepte	Textuu humus/grind	Kleur	Bijzondere bestanddele	Horizont	Interpretatie Opmerkingen	Consistentie	Overgang	boortype	x-coördinaten	y-coördinaten	NAP-hoogte
13	20 80 140 160 200	Zs1 h1 Zs1 Zs1 Zs1 Zs1	grijsbruin bruingrijs lichtbruingrijs lichtgrijs lichtbruingrijs	pu1 doorworteld	A-hor							